

Ilmastonmuutos – turvallisuusuhka?

LACY, MARK J. (2005). *Security and climate change. International relations and the limits of realism.* 164 s. Routledge, Lontoo.

Lancasterin yliopistossa työskentelevän tohtori Mark J. Lacy'n teos on alaotsikon mukaisesti ennen muuta kontribuutio kansainvälisten suhteiden oppialan teoreettiseen keskusteluun. Teos ruotii kriittisesti oppialan realistisen koulukunnan näkemyksiä kohdistuen huomion erityisesti turvallisuusajatteluun ja John Mearsheimerin teokseen *The tragedy of great power politics* (2001). Lacy kritisoi ennen muuta tapaa, jolla Mearsheimer ja muut realistisen koulukunnan edustajat hierarkisoivat turvallisuusuhkat ensisijaisiin (*First-Order*) ja toissijaisiin (*Second-Order*) uhkiin. Tässä kategoriassa ilmastonmuutos ja muut aikamme suuret ympäristökysymykset ovat *korkeintaan* toissijaisia turvallisuusuhkia, sillä realistisen koulukunnan mukaan nämä uhkat tuskin ovat riittävän vakavia uhatukseen suurvallan olemassaoloa. Sen sijaan on olemassa joukko ”todellisia” uhkia, joiden torjumiseen suurvallan on keskitettävä kaikki voimansa.

Lacy esittää, että perinteistä, pääasiassa sotilaalliseen turvallisuuteen keskittyvää turvallisuusajattelua ja sen mukaista turvallisuushierarkiaa ylläpitää realistisen koulukunnan kytkös ulkopoliittikan käytäntöihin. Lacy havainnollistaa, miten realistista näkemystä tuotetaan ja uusinnetaan Yhdysvalloissa koulukunnan ulkopuolella, turvallisuuspolitiikasta vastuussa olevan ulkopoliittisen eliitin taholla, ja millä tavoin tämä vaikuttaa turvallisuuden mieltämiseen. Eliiitillä on vahvoja kytköksiä muun muassa sota- ja energiatoimintaan.

Lacy erittelee strategioita, joita realismin verkosto hyödyntää konstruoidessaan uudenlaisia uhkia kuten ilmastonmuutosta epälegitiimeiksi tai toissijaisiksi turvallisuusuhkiksi. Ensinnäkin, realismin verkosto käyttää hyväkseen sitä epävarmuutta, joka liittyy ilmastonmuutokseen ja tieteelliseen tietoon ympäristömuutoksista. Realistien mukaan ilmastonmuutosta ei voida pitää ainakaan ensisijaisena turvallisuusuhkana, koska sen etenemisestä ja vakavuudesta ei vallitse täysi varmuus. Realistien strategiaan kuuluu vähätellä tutkimusta, joka osoittaa ilmastonmuutoksen vakavuuden. 2000-luvun ”informaatioähkyssä” vähättely on helppoa, koska eritasoisista informaatiota tuotetaan niin paljon. Epävarmuus ja informaatioähky mahdollistavat myös sen, että vetoamalla lisäselvitysten tarpeeseen voi päätöksenteon hetkeä politiikassa siirtää loputtomiin.

Realismin verkoston strategiapalettiin sisältyy myös teknologian roolin korostaminen, toteutuminen sen kehitykseen ja kaikkivoipaisuuteen. Lacyn mukaan realistien vaarahierarkia perustuu nimenomaan tekno-optimismille. Realistit korostavat, että tekniikalla ratkaistaan myös mahdollisen ilmastonmuutoksen mukanaan tuomat ongelmat. Tärkein turvallisuutta tuottava resurssi on ihmisen teknologian kehittäjänä; näin ollen ihmisen toiminta-edellytyksiä tulee suojella ja pyrkiä kohentamaan esimerkiksi taluskasvun keinoin. Tähän liittyen realismin verkoston strategivalikoimaan kuuluu Lacyn mukaan myös jopa suoranainen pelottelupolitiikka. He konstruivat ilmastonmuutoksen toissijaiseksi turvallisuusongelmaksi väittämällä, että taloudellinen ja sotilaallinen turvallisuus

saattaisivat heikentyä jos keskityttäisiin liiaksi ilmastonmuutoksen torjuntaan.

Lacy kuvailee lavasti, miten realismin verkosto leimaa ilmastonmuutoksen torjunnan edellyttämät toimenpiteet – globaalin hallinnan, dialogin, yhteistyön – idealismiksi ja utopiaksi, jonka toteuttaminen olisi vastoin kansainvälisten suhteiden todellista luonnetta, maailmaa, jossa valtiot toimivat itsekkäästi vain oman etunsa mukaisesti. Tämä on näkynyt konkreettisesti Yhdysvaltojen politiikassa esimerkiksi Bill Clintonin presidenttikaudella. Luvussa neljä Lacy havainnollistaa, miten realismin verkosto toimi Clintonia vastaan tämän kannattaessa ajatuksia globaalista vastuusta ja ”inhimilliset kasvat omavasta globalisaatiosta” (*globalization with a human face*, s. 96) sekä Kiotoin sopimuksen täytäntöönpanosta. Clinton leimattiin hahattelijaksi ja idealistiksi: realismin verkoston edustajien mukaan ilmastonmuutoksen ottaminen turvallisuusagendalle olisi vastoin Yhdysvaltojen kansallista intressiä. Traagisin sanankääntein he maalasivat kauhukuvia siitä, miten Kiotoin sopimukseen liittyminen uhkaisi Yhdysvaltojen turvallisuutta ja kansallista etua.

Lacy'n esittämän kritiikin tulos on, että olemassaololaan ja uusintamallaan käytännöllä realismin verkosto heikentää jäsentensä kykyä suhtautua kriittisesti erilaisiin ongelmiin, uhkiin ja turvallisuuteen. Kirjan ydinsanoma käytännön politiikan suhteen on se, että meidän tulisi, yhtä lailla tutkijoina kuin kansalaisinakin, hanakammin kyseenalaistaa vallitsevia turvallisuusmuotoiluja ja vaatia päättäjiltä ja turvallisuusasiantuntijoilta pitävämpiä perusteluja ratkaisuilleen. Kansainvälisten suhteiden oppialan suhteen vaarallinen noidänkehä syntyy siitä, että ollakseen ”ajan hermolla” ja osa realismin verkostoa realistisen koulukunnan suhteen heijastaa valtaeliitin huolenaiheita ja suurvaltapolitiikan ”todellisuutta”, ja valtaeliitti puolestaan tukeutuu päätöksenteossa ja perusteluissa tähän tutkimukseen. Koulukunnan ja ulkopoliittikan käytäntöjen kytkös on siten myös syy siihen, miksi kansainvälisten suhteiden realistiseen koulukuntaan tulisi Lacyn mielestä suhtautua ennen muuta kriittisesti, sillä kytkös on kriittisen ajattelun mahdollisuutta ja viime kädessä kehitystä rajoittava tekijä.

Lacy'n oma näkökulma turvallisuuteen on kansainvälisten suhteiden kriittisen koulukunnan mukainen. Sen mukaan järkevin lähestymistapa turvallisuuteen olisi toimia ”worst-case -skenaarioin” mukaisesti ja mieltää turvallisuus laajasti siten, että myös uudenlaiset uhkat huomioitaisiin turvallisuuskysymyksinä. Vaikka Lacy kirjoittaa, ettei hänen kirjansa tarkoitus ole keskittyä salaliitto-teorian paljastamiseen, kriittisen koulukunnan näkökulma saa teoksessa turhan vähän huomiota ja hautautuu realistisen koulukunnan mustamaalauksen alle. Laadukasta tutkimusta kriittisen koulukunnan turvallisuusnäkemysistä olisi tarjolla hyllymetreittäin, ja toteutuminen siihen vahvistaisi Lacyn argumenttia uskottavammin kuin ärhäkkä hyökkääminen ja turha toisto, johon kirjoittaja syyllistyy harmittavan paljon. Liekö offensiivinen realismi, josta Lacy syyttää muun muassa Mearsheimeriä, tarttunut häneenkin? Lacy ei liiemmin esimerkiksi esittele niitä kansainvälisten suhteiden suuntauksia, jotka pitävät ilmastonmuutosta tai muita globaaleja ympäristökysymyksiä turvallisuusuhkana eikä eritele, millaisia näkökohtia

liittyy ympäristön turvallistamiseen, ympäristöongelmien käsittelemiseen turvallisuusuhkana.

Lacyn teosta vaivaa sama ongelma kuin useimpia kansainvälisten suhteiden näkökulmasta kirjoitettuja ympäristöongelmia käsitteleviä esityksiä: ympäristöongelmien problematiikka, pelkistettynä luonnon ja yhteiskunnan yhteenkietoutuminen ja siihen liittyvä kompleksisuus, kuitataan sivulauseissa.

Ilmastonmuutos yhteiskunnallisena ympäristökysymyksenä jää teoksessa marginaaliin, vaikka kirjan nimi antaa toista olettaa. Kovin rakentavana kritiikkinä teosta ei näistä puutteista johtuen voi pitää. Siitä huolimatta teos on ainakin selaamisen arvoinen niille, jotka ovat kiinnostuneita turvallisuuskäsitteestä tai etsivät hengenheimolaisia kansainvälisten suhteiden realistisen koulukunnan kriitikoista. Kaltaiselleni Venäjä-tutkijalle kirjan mielen-

kiintoisin anti oli huomata, kuinka samat suurvalta-argumentit toimivat ilmasto- ja laajemminkin ympäristöpolitiikassa sekä Yhdysvalloissa että Venäjällä. Ottamatta kantaa ”realismin verkoston” vaikutukseen, paljon voi selittää myös retoriikalla ja suurvallan maailmanpoliittisella ärhentelyllä.

KIRJALLISUUS

Mearsheimer, J. (2001). *The tragedy of great power politics*. 555 s. W.W. Norton, New York.

NINA TYNKKYNNEN
*Yhdyskuntatieteiden laitos,
Tampereen yliopisto*